

A harc felbomlása

A bírósági tárgyalás anyagából és egyéb dokumentumok

Lehet, hogy a harc romantikus és naiv volt, lehet, hogy nem kötődött semmihez, bár én ma is állítom, hogy igazságát nemcsak győzelme pecsételte volna meg, lehet, hogy keretei nem terjedtek túl egy szűk összeesküvésen, viszont csak ez a forma adatott meg nekik, s lehet, hogy részigazságokat nagyítottak fel egészre, ha lehet az igazságot részekre bontani. Mondom, minden lehetséges, de csak különleges emberektől fogadnék el érveket ellenük. Különleges emberektől, akik a helyükben jobban cselekedtek volna. Ez viszont már beláthatatlan területekre vezetne.

Hercegh Aladár vallomása: Avar családból származom. Ezt soha senkinek nem hangoztattam, hiszen kinevettek volna. A tudomány azt állítja, hogy az avarok már ezer vagy még több ezer évvel ezelőtt kihaltak, akik pedig megmaradtak, azok is beolvadtak a magyarokba, a szlávokba és így tovább... Ez igaz is, viszont én mégis avar családból származom. Volt ugyanis az avaroknak két törzsük, akik Ázsiában maradtak, s hogy elkerüljék a pusztulást, az elmúlt századok alatt inkognitóban éltek. Mindig azt mondták, hogy ők törökök meg hogy... meg hogy... azt hiszem, egyszer-kétszer azt is kellett állítaniuk, hogy ők türkmének, de ebben nem vagyok biztos.

Egy nagyobb háborús veszély idején pár előkelőbb családnak Európába kellett menekülnie. Így kerültünk mi Magyarországra. Menekülő ősöm még az ékszereiből élt, a fia lótenyésztő lett, aztán volt még két generáció, akikről nem tudom, hogy mivel foglalkoztak, az én apám pedig mérnök. De engem vallásos szellemben nevelt.

Általában a Kertész utcai templomba jártam a kilences diákmisére. Jobb oldalra álltam, a harmadik oszlophoz, ide kicsit besütött a nap, az oltár mögött színes üvegdarabokból voltak kirakva a szentek, azt nézeget-

tem, embertelenül szép volt. Tudtam, hogy Ázsiában számon tartanak. Még az is megfordult a fejemben, hogy direkt ideküldtek valakit, aki engem figyel, aki már évek óta küldi haza a jelentéseket, talán még az iskolai bizonyítványaimról is. De efelől nyugodt voltam, mert az igazgató jóban volt az apámmal. És tudtam, hogy egyszer, talán éppen szentmise alatt, majd megjelenik két magas, fekete kabátos férfi, s azt mondják, hogy menjek velük, mert most már át kell venni az örökséget, mert most már nagyon kell a győzelem. Kevés beszédűek lesznek és komolyak, de azért nagy nyugalom árad belőlük, s titokzatosság, persze a titkaikat én jól ismerem.

Szóval, száz százalékban biztos voltam a két idegen megérkezésében.

Egyik délelőtt Sáros György megkérdezte Hercegh Aladártól, hogy van-e kedve feljönni egyik barátjához, aki a Pasarét fölött lakik. Hercegh vele tartott. Útközben még csatlakozott hozzájuk Vesnyicki Ferenc. Az 56-os villamossal mentek egy darabig, a híd után szálltak le, két kis mellékutcán vágtak keresztül, majd felkanyarodtak a hegyre.

Sáros György barátja már a kapuban várta őket. Az volt a beceneve, hogy Kaucsuk Labda. Herceghgel kisütötték, hogy valahonnan ismerik egymást. Szobájában rengeteg kép volt, mert szabad idejében festett, sok kék festéket használt, s majdnem mindegyik képén átlós irányban a bal saroktól a jobb felé húzódtak a vonalak.

Kaucsuk Labda rövid bevezető után kijelentette, hogy aki meg akarja szakítani a barátságot, azt megölik. Valakit majd kijelölnek a társaságból a feladat végrehajtására, s ha nem hajtja végre, akkor őt is meg fogják ölni.

Ebben megegyeztek.

Hazafelé Sáros György a szomszéd kertből ellopott pár szál virágot, majd a városban a házfalakra piros szíveket rajzolt.

Akadozva ment minden. Ebben valószínűleg az is közrejátszott, hogy nem tudtak, de nem is akartak steril életet élni, mint a valódi forradalmárok. Sőt azt sem tudták, hogy ilyen létezik. Nagyon sokszor fordult velük elő, hogy szavaik csak szólamok maradtak, tudták, hogy sok anyagot kell gyűjteniük, s ők meg voltak győződve, hogy ennek jegyében cselekszenek, mégis gyakran megalégedtek a semmivel.

Más vonatkozásokban meg nagyon is steril életet éltek. Ha néha választ kaptak volna valahonnan, másképpen történnek az események. Ha kényszeríteni tudják magukat helyzetük felmérésére. Ha pontosan ki tudják számítani, hogy amit ma gondolnak, abból mi lesz holnap. Mint Sáros György mondta egyszer Kaucsuk Labdának, azt nem lehet csinálni, hogy valaki az egyik nap képet fest, aztán másnap azon töpreng, kit gyilkoljon meg a barátai közül.

Egy azonban bizonyos: a fontos dolgoknak megérezték a ritmusát. Ezért aztán nem is törődtek azzal, ha távolabb kerültek a központi helyektől, úgy gondolták, a vadonokat is be kell járni, bár a szép, bozontos vadonok között nagyon sok a fölösleges, nagyon sok vadonban csapdák is állnak, a lélek több ezer éves csapdái.

Sáros György szerepére sohasem fog pontos fény derülni. Annyi bizonyos, az ő indítékai eltértek, akár Hercegh Aladárétól, akár Kaucsuk Labdától. Sőt, amikor azok ketten beszéltek, azon igyekezett, hogy ne értsen meg mindent. Ha mégis túlon túl világos lett számára a beszélgetés, közbeszólt, valami olyat kérdezett, amivel megzavarhatta őket, s amikor már úgy érezte, hogy kellőképpen elködösült az ügy, elhallgatott. Kaucsuk Labdák persze hamar túljutottak a zavarukon, Sáros azonban akkor lélekben már más utakon járt. Úgy vélte, hogy ő személy szerint kissé korán lépett a színre, bár ezt sohasem szögezte le egyértelműen, arra gondolt, neki még várni kell, de úgy, hogy azért figyelemmel kísérje a többieket, s ha kell, segítségükre legyen.

Újpesten lakott az anyjával egy földszintes házban, az udvar végében. Az anyja egész nap dolgozott, kiskorában egy Móricz nevű igazgató felügyelt rá, aki két utcával arrébb lakott. Ez a Móricz raccsolt, állandóan kék köpenyben járt, s gyakran szerette volna meghuzigálni Sáros György haját meg a füleit. Ezt persze sohasem tette meg, az anyjára való tekintettel.

Sáros Györgynek egyetlen szenvedélye volt, a villamosozás. Erről sohasem beszélt, félt, kinevethetik, s különben ő is sejtette, ez nem egészen „egészséges” dolog, ennek ellenére nem hagyta abba, úgy érezte, muszáj csinálnia, ebből tanul a legtöbbet. Vasárnaponként kora reggel felszállt az első villamosra, amely a házuk elé ért, a számok nem érdekelték, elment vele a végállomásig, ott találmra átszállt a másikra, s egészen késő délutánig folytatta ezt. Egy-egy kalauz felismerte, s nem kérte tőle a jegyet, tudták, bérlete van. Különös kíváncsisággal méregették, úgy sejtették, valami titka van, az arcáról nem látszott, hogy hóbortos lenne, de Sáros György elkerülte a tekintetüket. Az utcákat nézegette, a házakat, az embereket már kevésbé.

A villamosozások tanulságait egy kis lakattal ellátott, barna fedeles könyvbe jegyezte fel. Ezt tizenkét éves korában kapta Móricz igazgatótól, hogy naplót vezessen. A naplót kb. három hónapig vezette is. Először kimásolta az *Öcsike naplója* című könyvének első fejezetét, később három-négy naponként feljegyezte az éppen aznapi eseményeket, de ezeket maga sem találta érdekeseknek, ezután történeteket írt. Néhány történetcím: *Beleestem a víztárolóba; Jóska a Lajos parkban talált egy bokrot; Belebújtam Jóska bokrába, s nem jöttem ki.* Később, amikor elkezdte a villamosozást, ezeket a lapokat kitepte, s elégette.

Egyszer Kaucsuk Labda meglátta Sáros Györgyöt az István Kórháznál a hatvanhármason. Feléje indult, de mire odaért, az már eltűnt a tömegben. Nem bosszankodott ugyan, de azért egy kis ideig még kereste. Harmadnap a következő párbeszéd zajlott le közöttük:

– Láttalak a Nagyvárad téren – mondta Kaucsuk Labda.

Sáros György úgy tett, mint aki meglepődik.

– Engem? Az lehetetlen.

– De bizony.

– De nem.

– Bizony.

– Zony.

– Mmm.

Sáros György ebből az esetből különleges tanulságokat vonhatott volna le, de ezt nem tette meg. Sejtette ugyan, hogy valami nincs rendben, ha nem is figyelik, de észrevehetik és számon kérhetik a lépéseit. Olyan érzése támadt, hogy az ő helyzetében felelősséggel tartozik azokról a dolgokról is, amelyek egyébként semmiféle felelősséggel nem járnak. Bizonyos cselekedeteire olyan fény vetődhet, amely ugyan se nem jó, se nem rossz, de mivel rájuk világítottak, kicsit gyanúsak lesznek. Ha egyikük sem tud semmit sem felhozni, amivel gyanújukat igazolhatnák, a gyanú azért gyanú marad. Legfőképpen azért szerette volna ezt elkerülni, mert nem akart a társainak rossz perceket szerezni, nem akarta, hogy egy elképzelt Sáros György miatt legyen rossz a szája ízük.

Elhatározta, hogy megvárja Hercegh Aladárt a házuk előtt. Legalább két órát ült a kerítés mellett, s mikor az megjött, kérte, menjenek el valahová, de nem mondott pontos helyet, s így Hercegh Aladár nem is tartott vele. Persze hangoztatta, nem azért, mert nem tudja, hová akarja őt Sáros György vezetni, hanem mert nincs kedve. Sáros György azonban nem tágított. Másnap újra megjelent, s akkorra már Hercegh Aladárnak is megjött a kedve.

Hogy miért volt Sáros Györgynek annyira fontos, hogy Hercegh Aladárral beszéljen, azt maga sem tudta pontosan. Mindenféleképpen faggatta, de Hercegh Aladár elég szűkszavúnak mutatkozott. Később ugyan belejött a beszédbe, de akkor csupa olyanokat mondott, amelyeket többféleképpen is lehetett érteni.

A tervet Hercegh Aladár fogalmazta meg először részletesebben:

Meglepetésszerűen jöttem rá, régóta vártam már ezt a pillanatot, nem gondoltam volna, hogy így jön el, azt hittem, nagyobb szerepe lesz benne a

származásomnak, s mindannak, amit én fontosnak véltem a hozzám tartozó dolgokból. De valójában nagy segítségemre volt a véletlen. Egy hegyre vezető utcán mentem felfelé, szemből sütött a nap, a katonaság kőkerítése mögül indulót hallottam, önkéntelenül is ehhez irányítottam a lépteimet. Hogy az igazán nagy dolgok nem így születnek, ezt most itt hallok először, s ma is fenntartom, vannak kivételek.

Rögtön ezután eszembe jutottak a régi dolgaim, cselekedeteim. Ebben a pillanatban végtelenül távoliaknak és kicsinyeseknek éreztem őket. A „havazást” például. Ez abból állt, hogy egy fehér lapot cafatokra téptem, szétszórtam az ágyam barna takaróján, letérdeltem a szőnyegre, s amikor valaki benyitott, ügyet sem vettem rá, csak felmarkoltam egy csomó cetlit, felemeltem a kezemet, s lassan engedtem őket vissza. Szálltak, mint a hópelyhek. Hull a hó – mondtam. Volt egy hajónaptáram, a címlapján egy nagy hajókötél fényképe, ezt kiszögeztem az ajtóra, s a közepébe egy cédulát ragasztottam: Hercegh Aladár rabszolga-kereskedő. Az ajtó belső oldalára pedig kivettem a gyászjelentésemet. Teljesen szabályos gyászjelentést, magam festettem, fekete szegéllyel, felül kereszttel.

„Mély fájdalommal tudatjuk, hogy a szeretett fiú,
a hű barát folyó év július 17-én kötél által elhalálozott. A gyászoló család.”

Szüleim rémülten várták a napot, s amikor az már erősen közeledett, ellopták a gyászjelentést. Az volt a baj, hogy nem vettem mindjárt észre, s mire észrevettem, már érvényét veszttette.

Meg sem fordult a fejemben, hogy amit én gondolok, arról a többiek egészen másként vélekedhetnek. Ma már tudom, ez hiba volt, de az események engem igazoltak. Talán azért, mert számítottam arra, hogy akadályok tornyosulhatnak elénk, akadályok bennünk, a környezetünkben, és – legfőképpen – az eszközök megszerzésében. Ugyanakkor azt is kénytelen vagyok elismerni, hogy képességeink tekintetében túlságosan elszámítottam magamat, s nem vettem figyelembe azokat a körülményeket, amelyek közvetlenül ugyan nem érintették tevékenységünket, de amelyek mégiscsak megvoltak, befolyásoltak minket is, ha nem akartuk, akkor is, és a későbbiek folyamán az előtérbe nyomultak. Nem azért nem számoltam ezekkel, mintha a taktikai érzékünkkel lett volna baj. Taktikáról a mi esetünkben különben sem beszélhetünk, hiszen semmi olyasmi nem gátolt minket, ami miatt ez feltétlenül szükséges lett volna, s legjobb tudomásom szerint ebből a szempontból belülről is rendben voltunk, senki sem vált érzéki csalódások áldozataivá. Nem a taktikában volt a hiba, egészen másban.

Kaucsuk Labda nagyszülei meghaltak, így nem messze a fővárostól örökölt egy házat. A ház egy hatalmas mocsár mellett állt, ezért szerettek ide kijárni. A mocsárnak nem volt elviselhetetlen a szaga. Amikor kiértek, Kaucsuk Labda szólt a többieknek, hogy menjenek be, neki még van egy kis dolga. Felvette a nagyapja viharkabátját, s a fészerből, amelyben dugig állt a rőzse, karjára vett egy adagot, átkötötte papírspárgával, s megindult a mocsár felé. Kívülről úgy látszott, hogy a mocsárban nem lehet járni, aki oda bemegy, az menthetetlenül elsüllyed. Kaucsuk Labda még emlékezett nagyapja elbeszéléseiből, hogy van egy út, s nem nyugodott addig, amíg azt meg nem találta. Még arra sem kellett ügyelnie, hogy vigyázva lépjen. Egy fűzfához vezetett az út, itt dobta el a rőzsecsomót, mégpedig nem is akárhogyan. Jobb karját kinyújtotta, a tenyerére helyezte, aztán hirtelen megoldotta a spárgát, hagyta, hogy szétessen. Hogy milyen alakzatban esett szét, azt ő nem tartotta véletlennek. Ebben volt is valami. Sokáig vizsgálgatta, a rőzseszálak állásából különböző jeleket, üzeneteket próbált kiolvasni, ez néha sikerült is neki. Ilyenkor valamivel nyugodtabban ment vissza a házba, bár egyébként sem lehetett elmondani róla, hogy különösképpen izgulékony természet. A zsebében gyufát is tartott, ez gyakran átnedvesedett, de addig babrálta, míg sikerült egy szálat meggyújtania, s lángra lobbantotta a rőzsecsomót. A mocsár széléről még egyszer visszaneézett, látta, a füst az ég felé száll.

A többiek közben a legkülönbélebb dolgokkal foglalkoztak. Vesnyicki hanyatt feküdt az ágyon, felhúzta a trikóját, megfeszítette a hasizmait, s ököllel csapkodta. Később felállt, kiment a fürdőszobába. Pintér egyszer benyitott, látta, ott áll a tükör előtt, s ott is a hasát veri. Szólt neki, hogy hagyja abba, mire Vesnyicki szó nélkül abbahagyta. Tudták, egymásra vannak utalva, s időnként hallgatniuk kell a másik tanácsára.

Egyszer aztán Vesnyicki kiállt a szoba közepére, s elkiáltotta magát:

– Sohasem álltunk olyan közel a győzelemhez, mint most – és olyan arcot vágott, hogy önkéntelenül is mindnyájuknak nevetni kellett.

Végül egymásra néztek, s nem tudták, hogy mit nevettek. Kicsit keserű lett a szájuk. Lehet, hogy akkor ébredtek, vagy ébredhettek volna rá, hogy amit csinálnak, az képtelenség. Lehet, hogy ekkor lett volna szükség Kaucsuk Labda határozottságára, de ő is nevetett, teljességgel lehetetlennek érezte, hogy valamit is szóljon. Lehet, hogy ekkor volt az utolsó alkalomuk, hogy kitekintsenek máshová is. Hogy bezárják a házat, becsukják a spalettákat, aztán elváljanak azzal a szent esküvéssel, hogy pár év múlva, ha majd világosabban látnak, és képesebbek lesznek a cselekvésre, ismét találkozzanak, s újrakezddjenek mindent.

De ezt elmulasztották. El *kellett*, hogy mulasszák. Az eseményeket nem lehetett megállítani.

Kik tartoztak közéjük?

Később gyarapodtak. Sokan ekkor sem voltak, hogy mennyien, azt tulajdonképpen nem lehet számban vagy számokban kifejezni. Mert először is volt a csoportnak egy magja: Hercegh Aladár, Kaucsuk Labda, Sáros György... s nem biztos, hogy ezek a nevek a legfontosabbak. Akadtak olyanok, akik szintén tagjai voltak a csoportnak, de nem jelentek meg rendszeresen, akadtak olyanok, akik csak tudtak róla, ki többet, ki kevesebbet, s akadt olyan is, aki rendszeresen eljár, de semmit sem tudott. Persze ilyen csak egy volt. És ő sem azért nem tudott, mert nem akart, hanem mert nem tudhatott. Nem a képességeivel volt baj, bár erről is beszélhetnénk, hanem valahogy különleges érzéke volt ahhoz, hogy ugorjon a problémák felett. Mindig úgy bámult a levegőbe, mint aki a legteljesebb mértékben jelen van, ha szóltak hozzá, vagy kérdeztek tőle valamit, mindig helyesen válaszolt, úgy tetszett, ha valakire számítani lehet, akkor ő az. Mégis, ha önállóbb akciókra készültek, akkor őt ki kellett hagyniuk.

Hogy valaki megjelent a körükben, abból még nem derült ki, hogy valóban hozzájuk tartozik. Az első idők fogadozásai, hogy aki vétséget követ el, azzal elbánnak, megmaradtak ugyan, de ehhez újabb szabályok csatlakoztak, íratlan, megbeszélés nélküli törvények. Ezek a törvények sem maradtak el szigorúságban a legelsőktől, csak éppen mások voltak. Azért kellett a változtatásokat végrehajtani, hogy az újabb csatlakozók is teljes mértékben tudják vállalni a megelőző állapotokat is. A változtatásokhoz nem viszonyultak ugyan egyformán, de aki vállalt valamit, annak azt százszázalékosan kellett vállalnia. Különféle magatartások alakultak így ki, és Sáros György egyik legegényibb felfedezése az volt, hogy ezek az eltérések tulajdonképpen már a kezdet kezdetén is megvoltak.

A bíró kérdése Kaucsuk Labdához: Mi történt április 14-én?

Kaucsuk Labda: Ebéd után egy kicsit aludtam. Amikor felébredtem, megnéztem magamat a tükörben, az arcom elnyúttnek látszott. Akkor kimentem a fűskamrába, s megkerestem a lapátomat. Meglepően hamar megtaláltam. A fürdőszobában gondosan megmostam, s a belső zsebembe rejtettem.

Bíró: Milyen ruhában ment el hazulról?

Kaucsuk Labda: Kék pulóverben és barna nadrágban. Kordbársony nadrágban.

Bíró: Nem találkozott útközben senkivel?

Kaucsuk Labda: De igen.

Bíró: Kivel?

Kaucsuk Labda: Az apámmal.

Bíró: Beszéljen erről is.

Kaucsuk Labda: Az utca végében találkoztam az apámmal. Munkából jött haza. Kérdezte, hogy hova megyek. Azt mondtam, hogy sétálni. Kérdezte, hogy emlékszem-e a Béli Elekre, aki gyerekkori barátja volt. Mondtam, hogy igen. Akkor ő közölte, hogy Béli Elek tegnapelőtt meghalt, pedig két évvel fiatalabb volt nála, semmi baja nem volt, nem dohányzott, nem ivott, és mégis. Jött egy szívtrombózis – elvitte. Azt is hozzátette, hogy az ő korukban a halál már itt ólálkodik a közelben, senki sem tudja, hogy ki lesz a következő. Ezért vigyázzak, legyenek jók, ne idegesítsen fel őt.

Bíró: És erre maga mit felelt?

Kaucsuk Labda: Azt mondtam, hogy jó, nem fogom őt idegesíteni.

A bíró türelmetlenül legyint, odahajol az egyik ülnökhöz, valamit súg a fülébe.

Bíró: Folytassa! Hol találkoztak Hercegh Aladárral?

Kaucsuk Labda: Hercegh Aladárral a fogasnál találkoztunk. Gyalog mentünk fel a hegyre. Persze előbb jól körülnéztünk, hogy nem követnek-e bennünket. Amikor egy elhagyatott részhez értünk, találtunk egy nagyobb gödrot. Akkor én elővettem a kis lapátomat, s azt mondtam Hercegh Aladárnak, hogy ezzel ástam.

Bíró: És ő mit mondott?

Kaucsuk Labda: Elhitte. Odament a legközelebbi fához, megszámolta, hogy hány lépésre van a gödörtől, s keresztrel megjelölte. Azért csinálta, mert állítólag rossz a tájékozódási képessége.

Bíró: Miközben mentek fel a hegyre, miről beszélgettek?

Kaucsuk Labda: Nem beszélgettünk semmiről. Nem volt már mit mondanunk egymásnak.

Bíró: És mire gondoltak?

Kaucsuk Labda: Hogy Hercegh Aladár mire gondolt, azt nem tudom. Én arra gondoltam, hogy elég jó idő van, süt a nap... Meg hogy nehogy rossz idő legyen. (A teremben derűltség.)

A bíró megrázza a csengőt.

Bíró: Csendet kérek! (Kaucsuk Labdához:) Ne komolytalankodjon! Arról beszéljen, hogy *az* előtt mire gondolt.

Kaucsuk Labda: Az nem akkor történt.

A bíró homlokán zavar fut át, belenéz a jegyzeteibe.

Bíró: Igaz. Ugorjunk egyet április 17-ére. Hány órakor ment el hazulról?

Kaucsuk Labda: Háromkor.

Bíró: Ilyen pontosan tudja?

Kaucsuk Labda: Igen.

Bíró: Honnan?

Kaucsuk Labda: Mert megnéztem az órát.

Bíró: Rendben van. Na most mondja el, hogy mire gondolt *az* előtt.

Kaucsuk Labda: Ezt Hercegh Aladár jobban tudja. Ugyanis ekkor nagyon sokat beszélünk, mindent megbeszélünk. S ugyanazokat gondoltuk. Mert ekkor már minden tisztázódott. De Hercegh Aladár aktívabb volt.

Kaucsuk Labda utólagos vallomásából: A mi esetünkben történtek megmagyarázhatatlan dolgok, legalábbis bizonyos szempontból megmagyarázhatatlanok.

Hercegh Aladárról én tudtam, bár ő sohasem mondta, hogy avar családból származik, és azt is, hogy neki fontos szerepe van. Persze nem ilyen formában, hogy messziről jön két fekete kabátos idegen, meg hogy már évek óta figyeltetik... De azt igenis megéreztem, hogy ő hisz az eljövendő szerepében. Az ilyet meg lehet érezni. Bevallom, nekem is voltak hasonló elképzeléseim. Ezért gondoltam én mind többet arra, hogy elsősorban Hercegh Aladára lehet számítani.

Gyakran szerettem volna ezeket vele megbeszélni, de erre sohasem került sor. Talán szeméremből. Vagy félelemből. Félelemből, hogy kiadjuk magunkat, s mindent elvesztünk, amit eddig nagy nehezen meghódítottunk. Pedig fölösleges volt aggodalmunk. Mert mi nem hódítottunk meg semmit, ezért mondtam én a tárgyaláson, hogy április 14-én, amikor mentünk fel a hegyre, arra gondoltam, hogy azért most szép idő van, süt a nap.

Azzal, hogy most ezt a tárgyalást megtartották, még nem történt semmi. Mert a mi helyünk továbbra is megmarad, s ha mással töltik be, akkor az már nem ugyanaz, akkor már az egész nem ugyanaz.

Kaucsuk Labda persze nem teljesen így gondolta ezeket. Az önérzete viszont szükség volt, nemcsak saját maga, de a többiek miatt is. Ez adott nekik erőt a különösen nehéz helyzetekben. Nem Kaucsuk Labda személyes varázsa, hanem hogy tulajdonképpen külön-külön mindnyájan hasonlóan éreztek, csak éppen nem vallották ezt be, vagy nem erre támaszkodtak. Mint például Sáros György esetében, vagy akár Hercegh Aladárt is megemlíthetjük.

Az utolsó percekben már maguk is belátták, hogy sokkal nagyobb erőfeszítésekre van szükség, mint amilyenekre számítottak. Ekkor aztán – mondhatjuk így is –, megkezdődött a hajsza, ami valójában nem volt igazi

hajsza. A megfeszülő arcizmokon, a töprengő tekinteteken látszott, hogy felismerik a helyzetüket, s hogy ennek ellenére nem hagynak semmit se abba. A hegy és az erdő errefelé szinte kiismerhetetlennek tetszett. Mintha abba a vadonba tévedtek volna, amelytől annyira féltek, ahol hiába vágják szét az indákat, mögöttük semmi sincs, csak üres térség, aztán újabb indák, majd csapdák, a lélek több ezer éves csapdái. Hercegh Aladárnak azonban erről egészen más elképzelései voltak: szerinte egy nagy pusztában állnak, pontosan a középén, tudják, csak három-négy napig bírják legfeljebb, de akármerre indulnak el, az első település minimálisan ötnapi járóföldre van.

Nem vetettek semmit se egymás szemére, de erre idejük sem volt. Egyikük elesett, pont a legrosszabb helyen, a szakadék szélén, elkezdett csúszni lefelé, de szerencsére a felső részek még nem voltak annyira meredek, ha két-három méterrel lejjebb ér, akkor menthetetlenül a mélybe zuhan. Gyorsan utánarohantak, megfogták egymás karját, úgy érték utol, addig ő egy kősziklába kapaszkodott görcsösen. Felhozták, a fűre fektették, letépték róla a nadrágot, a bal lába teli horzsolásokkal, a jobb lábán csak a térdén találtak egy véres sebet. Zsebkendőikkel kötötték be. Eleinte a vállukat tartották oda, hogy arra támaszkodjon, később azonban már a saját lábán is tudta követni őket.

A legnehezebb volt átvágni azon az ösvényen, ahol még senki se járt. Nem használtak kést, a pusztá kezükkel szakították le a fákra, bokrokra csavarodó növényeket, arcukon, mellükön patakokban csorgott a víz. Aki megbicsaklott, az is igyekezett úgy tartani magát, mintha semmi sem történt volna. Valamelyikük füttyörészni kezdett, talán azt várta, hogy a többiek is átveszik a dallamot, de senki se vette át. A nagy csendben – ugyanis az ágak reccsenésétől és a lihegésüktől eltekintve még rettentő nagy volt a csend –, úgy hallatszott a füttyező, mintha nem is közülük jönne, mintha olyan messziről kapnának egy üzenetet, amit ők már föl sem tudnak fogni, de nem is akarnak.

Mi tartotta még ekkor is bennük a reményt? A fák levelein keresztül átsütöttek a napsugarak, tűnékeny fényeket vetítettek eléjük, de ők ezeket észre sem vették. Egy idő után már azt sem tudták, hogy valóban a helyes irányban mennek-e. A lábuk alatt ropogtak a gallyak, néha oldalt pillantottak, nem bukkan-e arra fel valami, de arra is csak remegő faleveleket, mozgó foltokat láttak. A tisztás előtt megálltak, mintha a másik arcáról akarnák leolvasni, mit kell tenniük a továbbiakban. Pintér a karját vakargatta, amelyen már egészen szép kis seb keletkezett, a többiek azt hitték, ezt útközben kapta, ő pedig kérte őket, hogy tegyék oda az ujjukat, de erre senki sem vállalkozott. Aztán egyikük, akiben váratlanul mély szánalmak

ébredtek, odalépett hozzá, s megérintette. S akkor már úgy érezték, hogy bár mind itt vannak egymás közelében, még sincsenek együtt, s csak úgy látják egymást, mintha egy távcsövet tartanának fordítva a szemükhöz. Egyikük-másikuk még próbált valamilyen jelt adni a többieknek, de ezekre csak halvány feleletek érkeztek.

Felbomlásuk különös dolgokkal járt együtt. Mintha ítélethirdetés helyett egy biztos kezű orvos operálta volna őket meg, aki egy speciális lencsét helyezett el a szemükbe. Ezen a lencsén keresztül szüntelenül változott a világ. Az emberek arca hol elkeskenyedett, hol megkerekedett, a házak, hirdetőoszlopok, villamosok felnyúltak a magasba, majd pedig laposan terültek szét. Az első időkben ezek a jelenségek elviselhetetleneknek látszóttak, később azonban megszokták őket, sőt alkalmazkodni is tudtak.

(A szöveg Várady Tibor magánarchívumából való.)

